

Utskrift 12

Det tolfte numret av Utskrift är en vänbok till arkeologen, tecknaren och humanisten Lennart Lundborg, som fyller 80 år i år. Bokens titel är hämtad från en vägs skylt som återfinns i en av Lennarts serieteckningar. Enligt konstnären själv godkändes skylten aldrig av Vägverket!

KULTURMILJÖ
HALLAND

Kulturmiljö Halland
Bastionsgatan 3, 302 43 Halmstad
035-19 26 00 kansli@kulturmiljohalland.se

ISBN 91-85720-48-8
ISSN-1102-7290

UTSKRIFT 12

HATT AV FÖR FORNMINNE

Stiftelsen Hallands Länsmuseer Kulturmiljö Halland

LENNART LUNDBORG
80 år

Utskrift 12

Hatt av för fornminne

LENNART LUNDBORG 80 ÅR

Redaktör:
Erik Rosengren

UTSKRIFT GES UT AV STIFTELSEN HALLANDS LÄNSMUSEER, KULTURMILJÖ HALLAND.

DETTA ÄR NR 12 I EN LÖPANDE SERIE.

REDAKTÖR: ERIK ROSENGREN.

BOKEN HAR TRYCKTS MED BIDRAG FRÅN LÄNSSTYRELSEN I HALLANDS LÄN.

TRYCKT AV ELANDERS FÄLTH & HÄSSLER, MÖLNLYCKE 2011.

LAYOUT OCH OMSLAG: ANDERS ANDERSSON.

KARTOR UR ALLMÄNT KARTMATERIAL © LANTMÄTERIET, ÄRENDE NR Ms2006/02316.

© 2011 KULTURMILJÖ HALLAND OCH RESPEKTIVE FÖRFATTARE.

FÖRFATTARNA ANSVARAR SJÄLVA FÖR ARTIKLARNAS INNEHÅLL.

ISSN 1102-7290

ISBN 91-85720-48-8

INNEHÅLL

<i>Erik Rosengren</i>	
Grattis, Lennart!	I
<i>Tore Artelius</i>	
Mannen med guldörhänget	5
<i>Lena Bjuggner</i>	
Lennart som historisk arkeolog	19
<i>Lennart Carlie</i>	
”Jag kommer ihåg Sund i Säffle 1959.” En värmländsk järnålderslokal med genklang i halländsk fältarkeologi.	23
<i>Alf Ericsson</i>	
Kvarnsvin	33
<i>Joakim Goldhahn</i>	
Halländska hundöron	39
<i>Monica Bülow Björk</i>	
Ett brev	53
<i>Leif Häggström</i>	
Människans djur i halländsk bronsålder	55
<i>Ola Kadefors</i>	
Svärdet i stenen	61
<i>Linn Mattsson</i>	
Stenkistor under hög i södra Halland	75
<i>Jörgen Streiffert</i>	
Mellanmesolitiska överlagrade boplatslämningar vid Varberg	83

Viktor Svedberg

Tankar om det historiska havsfisket i södra och mellersta Halland 91

Stina Tegnsted

En betraktelse av Lennart Lundborgs serievärld 99

Per Wranning

Ett svärd på vift eller Stormannen som bytte hemvist 107

Serier av Lennart Lundborg 113

Tore Artelius

Mannen med guldörhänget

Tackhøj

Det känns verkligen lämpligt att i en bok som riktar sig till kollegan och bronsåldersforskaren Lennart Lundborg få redovisa resultaten av en arkeologisk undersökning av just en gravhög från bronsåldern. Det är också den okomplicerade målsättningen med denna artikel – att lämna en beskrivning av en nyligen genomförd utgrävning av en mycket stor gravhög. Under två höstmånader 2010 genomförde arkeologer från Riksantikvarieämbetet och Kulturmiljö Halland i samarbete en utgrävning av gravplatsen RAÄ 34 i Staffanstorps by och Ränneslövs socken i sydligaste Halland. Miljön uppe på åsens rygg och invid det stora grustagets kant bestod av fyra olika monument från bronsåldern. Ett av dessa var en gravhög med det danskklingande namnet *Tackhøj*. Högen skulle visa sig vara väldigt välbevarad och i botten fanns en grav som i regionalt hänseende är sällsynt till såväl form som innehåll.

I en stenkista under Tackhøj fanns kvarlevorna efter en 20-25-årig man som vid sin bortgång hedrats med uppförandet av ett jättemonument (Arcini 2011). Han levde sitt korta liv för bortåt 3500 år sedan. Vid begravningen hade den unge mannens kvarlevor ungefärligen placerats i öst-västlig längdriktning i stenkistan. Han har varsamt lagts raklång på rygg med fötterna isär. Han hade nog varit en reslig person. Även om skelettdelar kan ha förflyttats i graven var ändå avståndet från hjässan till vänster fots hälben hela 186 centimeter. Armarna har sannolikt vilat raka längs med kroppens sidor. Möjligen har mannens ansikte

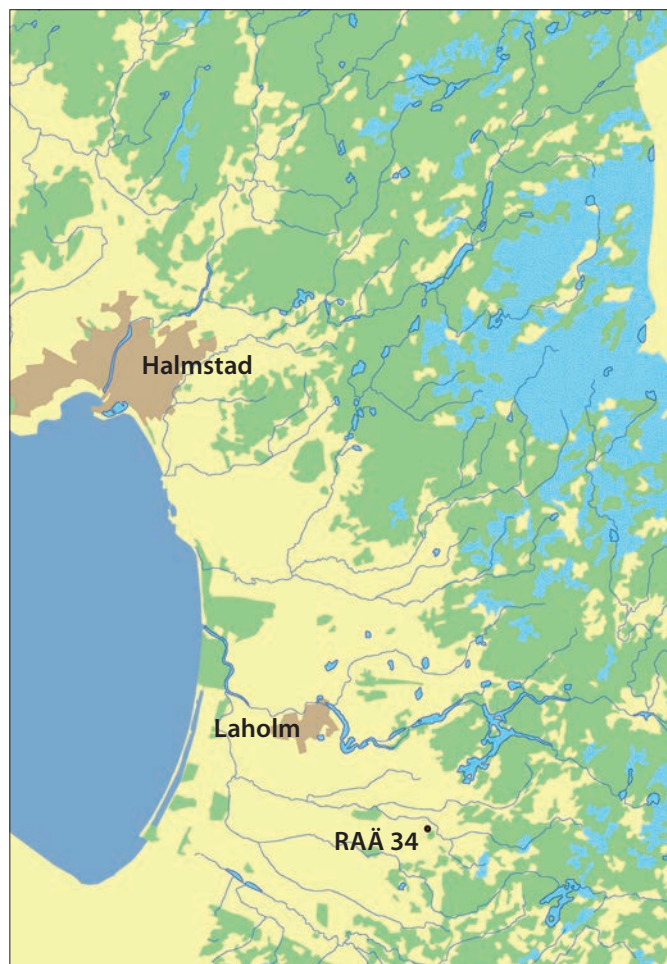
medvetet vänts mot söder. De många välbevarade tändernas positioner antyder att det kan ha varit så. Ungefär där vänsterörat vilat mot kistans botten låg under kraniet det enda föremål som fanns i graven – en liten ring i guld. Inga andra ting fanns inne i den två meter långa stenkistan. Frånvaron av sådana kategorier av föremål som traditionellt sett påträffats i mäns gravar från bronsåldern i Halland var iögonenfallande. Här fanns inga vapen och inte heller några andra typiska attribut för män med hög social position i det sydsandinaviska bronsålderssamhället. I den meningen utmärker sig graven i den stora högen i både regionalt såväl som överregionalt perspektiv. Ändå kan man vara säker på att det är en mycket uppsatt persons grav som fanns i den stora högen.

Monumentet som byggts över den unge mannen med guldörhänget har nämligen varit ett storverk. Gravhögen var med sitt brätte drygt 25 meter stor i diameter och ungefär tre meter hög. Uppe på åsen har den jättelika gravhögen utgjort ett markant blickfång i den öppna förhistoriska landskapsmiljön. Himlen är mycket vid för dem som lever på Laholmsslätten och den toppiga silhuetten av högen har syns på långt håll. Monumentet rymde en mängd konstruktionsdetaljer och noggrannhet i framställningen som vittnar om att bygget utförts på ett ytterst planerat och i förhand överenskommet vis. Det har definitivt legat en arkitektonisk idé bakom uppförandet av den unge mannens sista vilorum. Jämfört med många av de monument från perioden som tidigare undersökts, var den stora högens inre mycket välordnad.

Eftersom merparten av de gravhögar som undersökts i södra Halland skadats av odling är det främst konstruktionselement i monumentens botten som bevarats och dokumenterats. Det är sällan som hela högens konstruktion kunnat dokumenteras. I fallet med *Tackhöj* var hela monumentet intakt. Genom utgrävningen får vi därför en liten inblick i det "arkitektoniska" tänkande som rymts bakom uppförandet. Det är också här som denna artikel om gravhögen *Tackhöj* i Ränneslövs socken i södra Halland tar sin utgångspunkt. Målet är att redovisa den stora högens konstruktion.

Såvida inte rituell plundring genomförts redan i samband med begravningen kan man vara säker på att hans sista vilorum aldrig plundrats. De arkeologiska förhållandena visar detta. Graven har varit stängd i tusentals år. Det fanns överhuvudtaget inga som helst tecken på djupa nedgrävningar i den stora högen, vilket också är ovanligt. Det fanns en skada i högens topp, men den var ytlig och

har inte nått ned till det kompakta kärnröset i anläggningen. I Halland har vi annars många exempel på att just bronsålderns monument använts i järnålderns ritualer på systematiskt vis, med följden att de kommit att både grävas i och byggas om på många sätt (Artelius 1999, 2004, Lindqvist 2010). Ibland har högarna i det närmaste helt grävts ut. Förhållandet noterades redan under 1800-talet av Wilhelm Boye och Oscar Montelius. Flera exempel finns från de inom bronsåldersforskningen berömda miljöerna på Eldsbergaåsen och i Hasslövs socken

1. Gravplatsen RAÄ 34 var belägen i Staffanstorps by i Ränneslöv socken i östra delarna av slättområdena kring Laholms stad. Skala: 1:400 000.

(Lundborg 2007:90).

Med sina 25 meter i diameter och höjd på tre meter är *Tackhög* i Ränneslöv socken ett av de största gravmonument från bronsåldern som undersökts i Halland. Som jämförelse kan man nämna att högen med gånggrift och två ekkistegravar som Oscar Montelius undersökte på Eldsberga Prästgårds ägor i början av 1880-talet även den var 25 meter i diameter. En annan berömd hög är *Lugna-rohögen* som i denna bemärkelse dock var ett mindre monument än den nu undersökta *Tackhög* (Lundborg 1972:13, 17f). Högen på åsen i Staffanstorp tillhörde alltså en fåtalig grupp av mycket stora gravhögar som finns i det halländska landskapet. Gravhögen är dessutom en av de mest välbevarade som dokumenterats sedan Wilhelm Boye på 1860-talet med sina utgrävningar i Dömestorp inledde en modern forskning kring södra Hallands bronsåldershögar. I Lennart Lundborgs studier av södra Hallands gravhögar från bronsåldern är det endast

2. Översikt över gravplatsen RAÄ 34 under pågående undersökning. *Tackhög* är det stora monumentet i bildens bakgrund. Foto Tore Artelius.

Ivars Kulle i Halmstad som beskrivits som åtskilligt större än den nu undersökta högen i Staffanstorp. Men då får man komma ihåg att *Ivars Kulle* byggts på en naturbildning vilket bidragit till de monumentala måtten (Lundborg 2007:27f). Inte heller de omtalade högarna i Kårarp och Vapnö nådde upp till *Tackhöjs* storlek. Den norra högen i Kårarp samt Vapnöhögen hade en diameter kring 22 meter (Lundborg 1972:39ff, 77 ff). Som jag nämnde ovan är det också en sanning att de flesta gravhögar som undersökts i södra Halland visat sig vara mer eller mindre skadade. Anledningen är givetvis att de i stort sett alltid varit belägna i odlingsmarken. Kontinuerligt pågående förslitning har bidragit till att högarna genom åren blivit både mindre och lägre. I många fall har brätten som omgivit högarna helt avlägsnats (se ex Lundborg 2007:45, 69ff). När det gäller *Tackhöj* var brättet mycket välbevarat, sannolikt just beroende på att högen inte legat i odlad mark. Det är de goda yttre förutsättningarna för ett bevarande som bidragit till att monumentet fått behålla sina ursprungliga mått.

Kort om platsen, namnet och de andra gravarna

Gravplatsen återfanns på typiskt vis för södra Hallands bronsåldersmiljöer längs med krönet av en grusås. Området var sedan mycket länge bevuxet med blandskog. Inte minst gällde detta också själva monumenten i miljön. Undersökningen föregicks av en omfattande gallring av den risiga skogen. På *Tackhöj* fanns hela 52 större och mindre stubbar och träd. Bland dessa var några riktigt stora björkar med kraftigt utvecklade rotsystem. När utgrävningen påbörjades föreställde vi oss därför att skadorna i högens inre skulle vara betydligt mer omfattande än de senare visade sig vara. Den tunna kappan av sten som fanns direkt under högens ytlager av förna och grästorv, var dock så tät att inga rötter trängt genom denna och ned i högens inre. Stenkappan kunde liknas vid en gammaldags gatubeläggning av kullersten, så tät var den. Den stora gravhögen har alltså legat inne i skog och sannolikt har det förhållit sig så mycket länge. Det fanns visserligen odlingssten lite varstans i miljön, men inte heller odlingen hade skadat den stora högen. Kulturgeografen Pär Connelid medverkade vid undersökningarna och han menar att odlingen i miljön härrör från historisk tid.

Fornlämningsmiljön bestod av fyra gravmonument som låg i rad i nord-sydlig uträkning över en sträcka av cirka 60 meter längs med åsens krön. Det största

monumentet låg längst i söder. I norr var ytterligare en större gravhög. Denna saknade egennamn och var genom seklerna skadad av såväl odling som olika nedgrävningar. I den nordöstra delen av högen fanns tydliga tecken på att monumentet genomgrävts redan i förhistorisk tid. Högen var ca 15 meter stor i diameter, drygt 1,7 meter hög och innehöll två urnegravar. De två gravarna hade placerats invid varandra och högt upp i gravhögens fyllning. Under högen fanns rester av bålplatsens kremeringslager. Kvarlevorna efter en flicka på sju år och en ung kvinna i de övre tonåren hade kremerats vid samma tillfälle. De sorterade kvarlevorna hade sedan lagts i två urnor som i sin tur ställts ned i varsin liten stenkista högst upp i högen (Arcini 2011). Mellan de två större gravhögarna fanns två mindre stensättningar. En av dessa innehöll två stenkistor med brandgravar. Några osteologiska bestämningar av de fåtaliga kremerade kvarlevorna var inte möjlig. Den andra stensättningen var skadad och inga gravar iaktogs i densamma.

De äldre beskrivningar som finns av gravplatsen är enhetliga. De olika inventerarna har konsekvent återgivit att gravhögen var mindre än vad som visade sig vara fallet vid den arkeologiska undersökningen (se ex Ewald 1928). Förklaringen till att högen setts som mindre än sina 25 meter är sannolikt att man vid inventeringstillfällena inte värderat brättets vidd. Brättet har varit övervuxet och man har nog stått på detsamma när högen beskrivits. Hela monumentet har därför framstått som mindre och lite lägre. I augusti månad år 1942 besökte Gunnar Ekelund gravplatsen för Riksantikvarieämbetets räkning. Det är i hans beskrivning av miljön som egennamnet *Tackhöj* dyker upp på den stora högen. I Victor Ewalds anteckningar om den stora gravhögen och de andra monumenten presenteras inget namn på högen (Ewald 1928:29). Man kan förmoda att Ekelund upplysts om namnet av lokalbefolkningen. Det är intressant att skrivningen är dansk. Ekelund anger att monumentet heter *Tackhöj*, vilket kan jämföras med de betydligt vanligare och svenskspråkiga ändelser som förekommer i exempel som *Lugnarohögen*, *Lunsa Kulle*, *Kung Ises Hög* eller *Kungahög*. Skrivningen antyder att det folkliga namnet på gravhögen har hög ålder och kan föras tillbaka till ”dansktiden”. Namnet kan i sig ges två övertydliga tolkningar, och ingen av dem behöver vara riktig. Enligt några av bönderna har det ”förr i världen” betat får i skogen och kanske kan namnet ha en sådan konkret och enkel förklaring. En andra förklaring är att namnet skulle ha att göra med ordet *tack* som i tacksägelse,

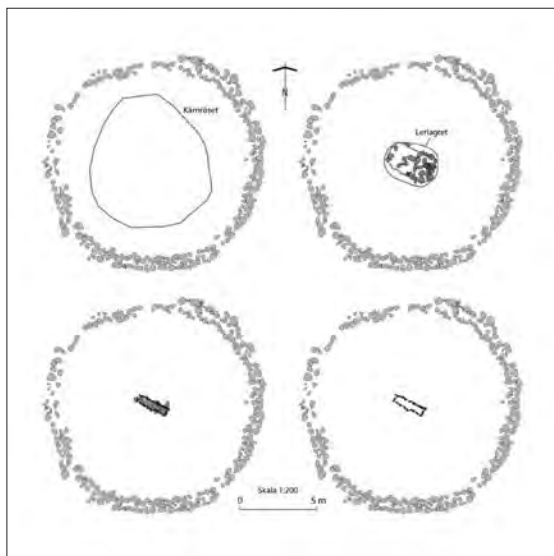
3. De sex bilderna visar gravhögens konstruktion. Under ett lager av grästorv och förna fanns ett tunt men mycket kompakt lager av satt sten. Därunder hade ett metertjockt lager av grästorvor, sand och lera applicerats på ett kärnröse. Kärnröset hade i sin tur byggts på ett lager med lera som omgav en stenista. På bilden framträder också den mycket noggrant utlagda inre kantkedjan. Foto Robert Ullmann.

och därför anknyta till en grupp av namn på stora gravhögar som mer haft med folkliga idéer om förhistoriska monument och föreställningar att skaffa.

Gravhögen

Som jag redan nämnt var den stora högen bevuxen med en stor mängd större och mindre träd. I ytskiktet var dessutom ett virrvarr av äldre stubbar och slingrande rötter. Ursprungligen hade högen däremot varit klädd med grästorvor och lerblandad sand. Under detta fanns kappan av i allmänhet 0,2-0,35 meter stora och rundkullriga stenar som täckt hela konstruktionen. Den mäktiga stenkappan övergick i högens kanter i ett tre decimeter tjockt brätte av noggrant lagd sten. Stenkappans diameter har alltså varit kring 25 meter vilket innebär att hela lagret täckt en yta av knappt 500 m². Betänker man sedan att lagret växelvis bestått av 1-2 lager kilad sten så betyder detta att bortåt 75 000 utvalda rundkullriga stenar insamlats, transporterats till platsen och sedan använts *enbart* för att konstruera kappan som täckt lägre fyllnadslager och det inre kärnröset. Lagret med sten var däremot inte tjockt, utan bestod som mest av två varv där stenarna kilats ned invid varandra, vilket måste ha varit ett tungt men framförallt tidskrävande arbete.

Under den täta stenkappan vidtog ett drygt metertjockt lager av grästorvor,

4. Planerna visar de olika konstruktionselementen i gravhögen.

5. Stenkistans tak hade byggts av hållar som placerats vilande på vägghällarna. Foto Bengt Westergaard.

sand och lera. I några fall avtecknade det sig hur torvor skurits för att fogas samman. Den lerblandade sanden och grästorvorna täckte i sin tur ett kärnröse som var ovalt format med en största vidd av nio meter i nord-syd och en höjd kring drygt en och en halv meter. Materialet i kärnröset var mycket enhetligt, men stenarna var i allmänhet något större än i den högre belägna stenkappan. Man har alltså noggrant insamlat sten av olika storlekar och typ för att använda dessa i olika delar av monumentets konstruktion. Kring det inre kärnröset hade lagts ut en inre kantkedja i spiralliknande form i upp till tre skift med mycket likartad sten. Kärnröset och kantkedjan hade sannolikt konstruerats parallellt. Materialet i kantkedjan var dock i allmänhet större och man har för detta ändamål sökt

reda på kantigare och större stenar som kunde placeras stående på högkant. I kantkedjan ingick drygt 260 sådana mer kantiga och utvalda stenar.

När kärnröset avlägsnades framträdde i dess botten nedgrävd i den ursprungliga markytan en cirkelrund koncentration av rödaktig till grå lera som till delar verkade vara eldpåverkad. Lerlagret var runt till formen, cirka sex meter stort i diameter, decimetern tjockt och det inringade en oval och cirka tre meter lång stenläggning som skulle visa sig täcka en stenkista. Lerlagret hade alltså applicerats i en grund nedgrävning som grävts i den naturliga markytan.

Stenkistans takhällar hade nästan inte alls rubbats ur läge under de tusentals år som förflutit sedan begravningen genomfördes. Samtliga hällar låg som de lagts. Kistan har aldrig öppnats och takstenarna bestod av långsmala och ”limpliknande” större stenar som lagts i ett tvärställt skift direkt vilande på kistans vägghällar. Efter att takhällarna lyfts av framträdde väggarna till en välbevarad smal stenkista som byggts i nordvästlig – sydöstlig längdriktning. Kistans vägghällar var i allmänhet 0,4-0,5 meter höga vilket innebar att själva gravrummet grävts ned i den ursprungliga marken och att man sedan antingen låtit packa området kring kistan med den rödaktiga och sandblandade leran eller helt enkelt grävt ned kistan i den hårdnade leran. Möjligen hade man låtit bränna av ytan i samband med att kistan byggts. På så vis har man stadgat och åstadkommit en påtaglig förstärkning av kistkonstruktionens hållfasthet.

Ett nämnvärt inslag i monumentets konstruktion utgörs av den inre kantkedja som lagts ut kring kärnröset. Liksom högen i övrigt var denna i det närmaste oskadd och det framträder detaljer i denna som i arkeologisk mening är närmast unika. På fotona i figur 3 kan man lägga märke till att kedjan av större flata stenar successivt lagts ut i varv på ett vis som innebär att den i sig blir en återgivning av en av de karaktäristiska symbolerna under bronsåldern. Kedjan har byggts i spiralliknande form. Man kan också lägga märke till att stenarna i kedjan och i den centrala stenkistan är av exakt samma typ – vilket understryker samtidigheten i hela monumentets uppförande.

Mannen med guldörhänget – avslutning

Stenkistan har varit 2,1 meter lång i de yttre måtten medan den invändiga storleken varit 1,9 x 0,4 meter. Mot kistans botten fanns den unge mannens kvarlevor.

Huvudet har legat i sydost. I den osteologiska analysen beskriver Caroline Arcini de delar av kraniet och skelettet som bevarats. Även om käkbenet upplösts var tandkronorna välbevarade och det är slitaget på tänderna som indikerar mannens ålder. Könbestämningen är gjord utifrån en bevarad lårbenskulas storlek.

Hur gammal är då centralgraven i stenkistan? I avvaktan på naturvetenskapliga dateringar och osteologiska analyser, kan man föra fram vissa fakta. Formen på graven och sättet att hantera den döda individen anknyter till den äldre bronsålderns traditioner inom såväl den halländska regionen som i ett större sydskanlaviskt perspektiv. Att det rör sig om en jordbegravning indikerar också att den bör höra till den äldre bronsåldern – till den epok som föregick introduktionen av kremationen i regionen, vilket framförallt sker under period III.

I en annan artikel i denna volym gör Linn Mattsson en jämförelse av de gravhögar i södra Halland som innehållit hällkistor och större stenkistor för jordbegravningar (Mattsson 2011). Alltsedan Wilhelm Boyes undersökningar för snart 150 år sedan har det dokumenterats flera monument med sådana kistor. I Dömes-torp fann Boye i botten på den så kallade *Kungshögen* en likt ett skepp formad stenkista. I en annan av högarna i Dömes-torp fanns två stenkistor och inuti dessa

6. Stenkistan med den unge mannens kvarlevor. Foto Robert Ullmann.

7. Guldörbänget. Foto: Lena Troedson.

dokumenterade Boye rester av ekstockar. I gravarna fanns också i samtliga fall an-
tingen vapen eller andra föremål i brons och flinta (Boye 1869:102f). Inte i något
exempel har ett gulföremål påträffats i en gravhög. Ett annat exempel med en
större hög med stenkista i botten finns från Marbäcksbros i Enslövs socken. Högen
undersöktes 1872 och kistan i botten var något kortare än i *Tackhöj*. Bredden var
dock ungefär densamma (Lundborg 1972:14). Vid Marbäcksbros innehöll kistan
rester av en kremering jämte föremål i brons, främst knivar av olika slag. Stenkis-
torna som påträffades av Boye var betydligt bredare än kistan i *Tackhöj*. Kistan i
Tackhöj har snarare haft en bredd som motsvarar sådana där man ibland funnit
spår av brandgravar. Likadant förhåller det sig när man gör en mycket översikt-
lig jämförelse med exempel från det danska området. Konstruktionerna kring
de danska ekkistegravarna är i allmänhet betydligt bredare än i *Tackhöj*. Med
tanke på stenkistans ringa bredd, och att det inte fanns spår av någon ekstock i
densamma, kan man med stor säkerhet påstå att någon sådan heller aldrig fun-
nits i *Tackhöj*. Samtidigt kan man också med säkerhet säga att den unge mannen
jordats. Någon eld hade inte förekommit i samband med begravningen, och detta

indikerar att begravningen bör förläggas till den äldre delen av bronsåldern.

Man kan alltså konkludera att flera drag antyder att ritualerna i samband med den unge mannens begravning verkligen organiserats på ett för den samtida traditionen i södra Halland avvikande och kanske rentutav främmande vis. Det lilla örhänget i guld är dessutom ett unikt föremål i dessa bronsålderssammanhang. Ingen annanstans i regionen finner vi ett liknande föremål. Frånvaron av den för regionen traditionella uppsättningen av gravföremål är slående. Hans vilorum var avvikande utformat i relation till bygdens samtida traditioner och inte minst har han själv inte förknippats med de traditionella attributen för en i den sociala hierarkin högt uppsatt ung man. Här finns inga vapen och graven har fått ligga i fred på ett vis som närmast är unikt i regionen. Vem var egentligen den unge mannen? Att han var en speciell person kan vi förstå. Över hans grav har ett av Västsveriges mest monumentala forntida byggnadsverk byggts. Många, många var engagerade i bygget av minnet över mannen med guldörhänget. 🌿

Referenser

Otryckta källor

- Arcini, C. 2011. Gravarna vid Ränneslöv. Osteologisk rapport RAÄ 34 Ränneslöv socken. Riksantikvarieämbetet. Arkivrapport.
Riksantikvarieämbetets fornminnesinventering. <http://www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok/search.html>.

Litteratur

- Artelius, T. 1999. Från sorg till saga – Människors handlingar vid en halländsk gravhög. I: Mikael Olausson (red.) *Spiralens öga – Tjugo artiklar kring aktuell bronsåldersforskning*: 27-47. Riksantikvarieämbetet. Stockholm.
- 2004b. Halländsk rösekuliss med stenbåt och bålplats. *UV Väst Rapport 2004:23*. Göteborg. Riksantikvarieämbetet.
Boye, W. 1869. Ätthögar i södra Halland. *Hallands Fornminnesförenings Årsskrift*, s. 75-118. Halmstad.

- Ewald, V. 1928. Fasta fornminnen i Höks härad, III. Laholm.
- Lindqvist, M. 2010. Återkomst och återbruk. Kulten av det förflutna under den yngsta järnåldern. In Håkan Petersson & Christina Toreld (eds.) *Utblickar från Munkedal – 10 000 år av bohuslänsk förhistoria*. Uddevalla. Bohusläns Museum.
- Lundborg, L. 1972. *Undersökningar av bronsåldershögar och bronsåldersgravar i södra Halland. Höks, Tönnersjö och Halmstads härad under åren 1854-1970*. Halmstad. Hallands Museum.
- , 2007. *Undersökningar av bronsåldershögar och bronsåldersgravar i södra Halland under åren 1971-2001. Del 2*. Halmstad. Kulturmiljö Halland.
- Mattsson, L. 2011. Stenkistor under hög i södra Halland. I: Erik Rosengren (red.). *Hatt av för fornminne*. Utskrift nr 12.